

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ПЛЕВЕН

ФАКУЛТЕТ „МЕДИЦИНА“

ЦЕНТЪР ЗА ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

Лекция № 6

**ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕТО -
ВЪЗНИКВАНЕ, СЪЩНОСТ И
РАЗВИТИЕ НА КОНЦЕПЦИЯТА**

Доц. д-р Мариела Камбурова, дм

Промоция на здравето

- Нова теоретична концепция
- Философска основа на движението за ново обществено здравеопазване

Същност на понятието

Промоция – “действие за подпомагане, съдействие, поощряване, поддръжка, подкрепа на растежа или развитието на нещо”

Webster's Dictionary, 1984

□ ПРОМОЦИЯ -

“действие за подпомагане, съдействие, поощряване, поддръжка, подкрепа на растежа или развитието на нещо“

**Webster's 9th Dictionary,
1984**

□ ЗДРАВЕ -

“позитивна концепция, подчертаваща психичното, социалното и духовно благополучие на индивида и неговите лични и социални ресурси в добавка към физическото благополучие“

**WHO Health promotion
glossary, 1998**

Здраве

- Здравето е основна ценност на индивида и обществото
- Здравето е основно човешко право
- Здравето е лична и обществена отговорност

Развитие на концепцията

На ХХХ световна здравна асамблея – 1977 г. се решава, че **основна социална цел** на всички правителства и на световната медицинска общественост е **да се постигне такова ниво на здраве, което да позволява на всеки човек да води продуктивен в социално и икономическо отношение живот.**

Тази цел заляга в приетата две години по-късно Световна здравна стратегия „Здраве за всички до 2000 г.“

Развитие на концепцията

- Първа международна конференция по промоция на здравето, 1986 г., Отава.
- Втора международна конференция, 1988 г., Аделаида, Австралия – изграждане на укрепваща здравето социална политика
- Трета международна конференция, 1991 г., Сундсвал, Швеция – създаване на укрепваща здравето жизнена среда

Развитие на концепцията

- Четвърта международна конференция, 1997 г., Джакарта, Индонезия – партньорство и перспективи през XXI в.
- Пета международна конференция, 2000 г., Мексико – промоция на здравето за лицата в неравностойно положение
- Шеста международна конференция, 2005 г., Банкок, Тайланд – промоция на здравето в глобализиращия се свят

Развитие на концепцията

- Седма международна конференция, 2009 г., Найроби, Кения – ролята на промоцията на здравето в преодоляване на различията в здравето и общественото развитие
- Осма международна конференция, 2013 г., Банкок, Тайланд – обмяна на опит по международното сътрудничество и оценка на напредъка в областта на промоцията на здравето след конференцията в Отава

Развитие на концепцията

- Девета международна конференция, ноември - 2016 г., Шанхай, Китай

Развитие на концепцията – първа международна конференция

- ноември, 1986 г.
- съвместна инициатива на СЗО и Канадското министерство на здравеопазването
- 200 участници от 38 страни
- обсъждат здравните процеси и потребности в развитите страни, но се отделя внимание на състоянието на здравето и в другите региони

Отавска харта за промоция на здравето

- дефинира понятието ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕТО
- посочва основните предпоставки за здраве
- определя целите на промоцията на здравето
- очертава три основни подхода за промоция на здравето
- поставя пет принципа - приоритетни области за дейност по промоция на здравето

Развитие на концепцията

- Промоцията на здравето е процес на създаване на възможности на хората чрез саморегулиращо се здравно поведение да контролират и подобряват своето здраве.

*Отавска харта за промоция на здравето,
1986*

-
-
- **ПРОМОЦИЯТА НА ЗДРАВЕТО Е ПРОЦЕС НА СЪЗДАВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИ ХОРАТА ДА КОНТРОЛИРАТ И ДА ПОДОБРЯВАТ СВОЕТО ЗДРАВЕ**

Отавска харта за промоция на здравето - предпоставки за здраве

- Мир
- Жилище
- Образование
- Храна
- Доход
- Стабилна екосистема
- Поддържащи развитието ресурси
- Социална справедливост и равенство

Цели на промоцията на здравето

Крайна цел – подобряване на здравето

Непосредствени цели

- Възприемане на здравето като основна ценност за индивида и обществото
- Възпитание в отговорност към здравето
- Утвърждаване на здравословен начин на живот
- Преодоляване на медицинския детерминизъм

Основни подхода (стратегии)

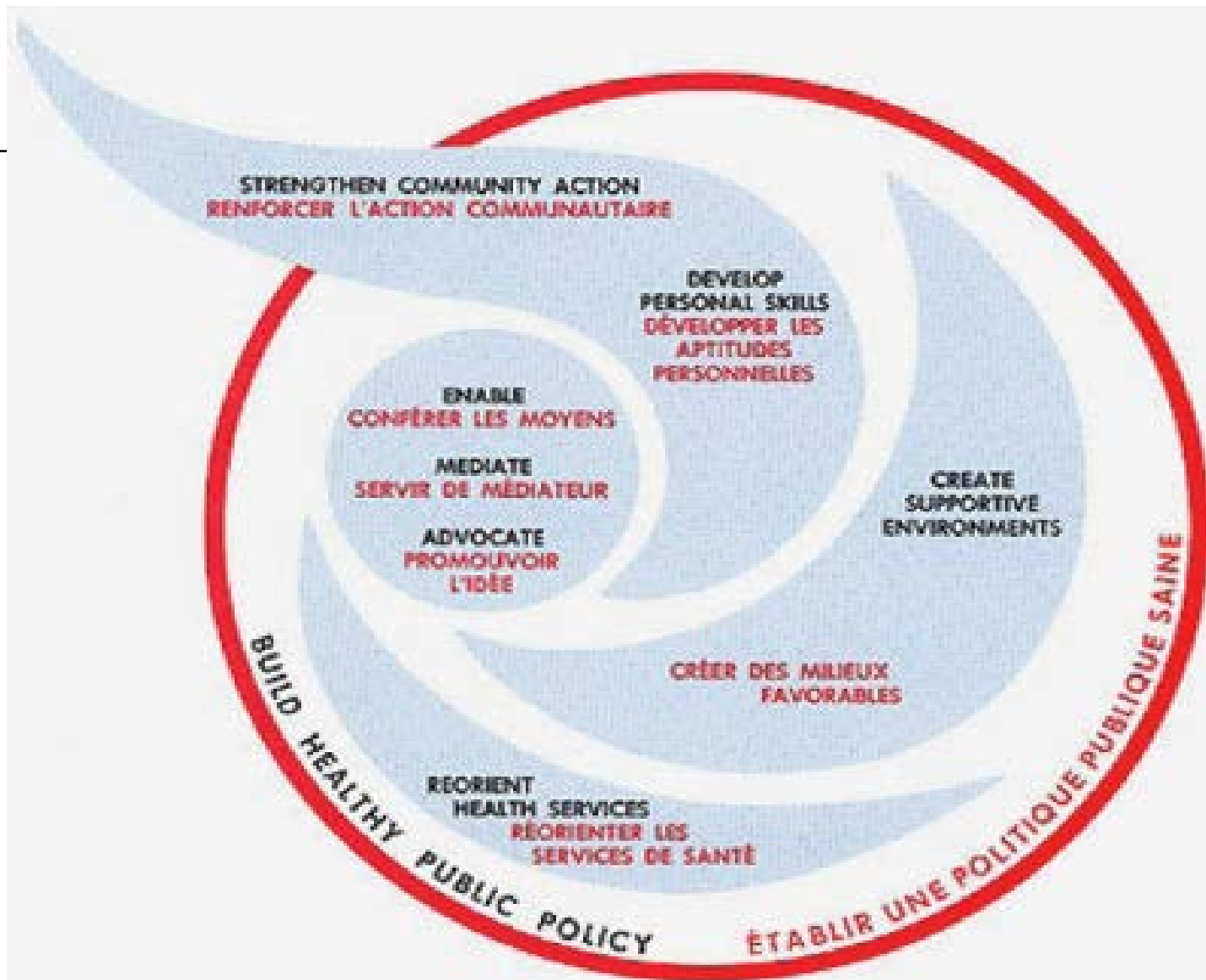

- **Създаване на възможности** на всички хора да достигнат пълен здравен потенциал
- **Подкрепа** за осигуряване на благоприятни условия за здравето
- **Посредничество** за постигане на по-добро здраве

Принципи на промоцията на здравето

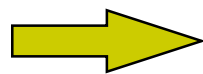
1. Създаване на укрепваща здравето социална политика
2. Създаване на укрепваща здравето жизнена среда
3. Засилване на общественото участие в здравните дейности
4. Развитие на лични умения, знания и възможности за укрепване на здравето
5. Утвърждаване на междусекторно сътрудничество при разрешаване на здравни проблеми

Нови приоритети на здравните дейности

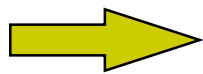

болен човек и болест

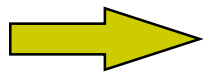
здрав човек, позитивно
здраве

право на здраве

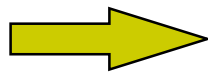
отговорност за здравето

здраве за хората

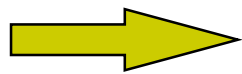
здраве чрез хората

медицински детерминизъм

интегрален подход

професионална изолация

междусекторно
сътрудничество и
партньорство

МОДЕЛ ЗА ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕТО

/ Downie, Fyfe, Tannahill/

Право на здраве и отговорност за здравето

Здравето като основно човешко право е прокламирано в редица международни и национални документи:

- Конституция на СЗО
- Харта за правата на човека
- Конституция на Република България
- Закон за здравето

Законодателни предпоставки за промоция на здравето

- Липсва специално законодателство по промоция на здравето.
- Правната регулация се осъществява чрез текстове в общото здравно законодателство
- Правната регулация на дейностите по промоция на здравето се основава на принципите за задължителност, принуда и санкции.

Законодателни предпоставки за промоция на здравето

Законодателните норми са представени в официални правни документи на три нива:

- Конституция
- Закони
- Административни нормативни актове

Организационни предпоставки за промоция на здравето

Трудности в осъществяването на ПЗ:

- липса на ведомствена обособеност на промоцията на здравето поради нейния интегралния характер
- Липса на универсални организационни схеми и стандарти

Организационни предпоставки за промоция на здравето

- Липса на специалисти с немедицинско образование и подготовка по промоция на здравето
- Клинично ориентирано медицинско образование

Организационни предпоставки за промоция на здравето

Национален център по общественото здраве и анализи

- Дирекция “Функциониране на здравната система”
- Отдел “Рискови поведенчески фактори и промоция на здравето”

Регионална здравна инспекция

- Дирекция “Профилактика на болестите и промоция на здравето”

ПРОЕКТИ НА СЗО ЗА ЗДРАВΟΣЛОВНА ЖИЗНЕНА СРЕДА

- Насочени са към непосредствената жизнена среда, в която хората живеят, работят, растат, подобряват здравето си
- Основани са на идеята за широки обществени движения за създаване на физическа и социална среда, предоставяща възможности на хората да водят здравословен начин на живот
- Започват в средата на 80-те години, по инициатива на СЗО и Европейското регионално бюро

ПРОЕКТИ НА СЗО ЗА ЗДРАВΟΣЛОВНА ЖИЗНЕНА СРЕДА: **ГРАДОВЕ ЗА ЗДРАВЕ**

Начало: 1986 г.

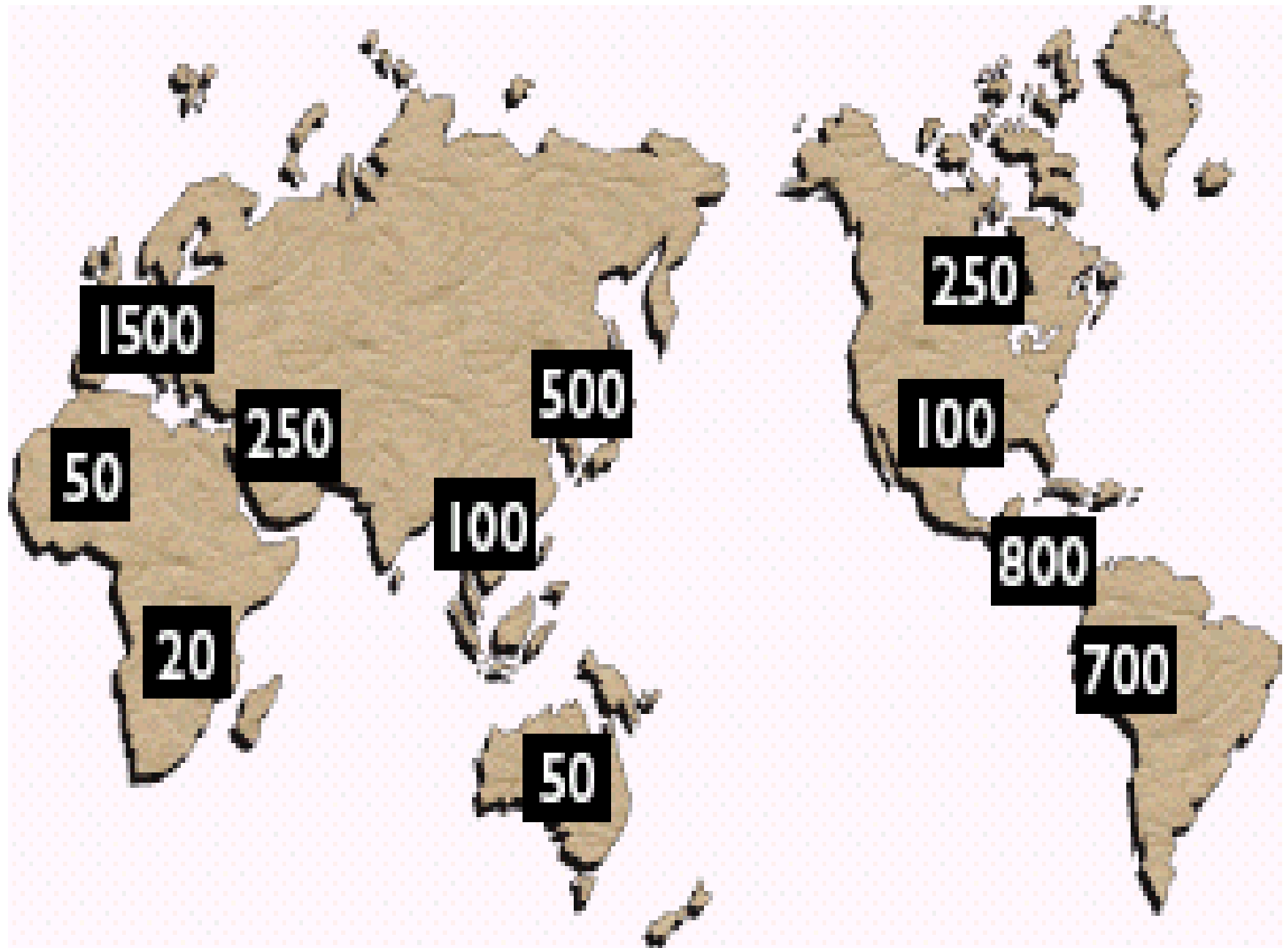
35 големи градове в Европа

I фаза – 1987-1992 г.

400 градове по света, 3 международни мрежи, 23
национални мрежи, 12 специални проекта

II фаза – 1993-1998 г. – разширяване на проекта,
внимание към СЦИЕ, укрепване на Евронет

III фаза – 1999-2004 г. – включване на нови големи и
малки градове – над 4000, внимание към
мегаполисите

Table 1 The World's biggest cities, 1999 and 2015 estimates in millions. City sizes on basis of urban agglomeration, not administrative boundaries (APEC, 2000)

<i>City; country</i>	<i>Population 1999</i>	<i>% Increase expected</i>	<i>City; country</i>	<i>Predicted population 2015</i>
<i>Tokyo, Japan</i>	<i>26.3</i>	<i>2.6</i>	<i>Tokyo, Japan</i>	<i>26.4</i>
<i>Mexico City, Mexico</i>	<i>17.9</i>	<i>15.8</i>	<i>Mumbai, India</i>	<i>26.1</i>
<i>Mumbai, India</i>	<i>17.5</i>	<i>72.7</i>	<i>Lagos, Nigeria</i>	<i>23.2</i>
<i>Sao Paulo, Brazil</i>	<i>17.5</i>	<i>23.4</i>	<i>Dhaka, Bangla Desh</i>	<i>21.2</i>
<i>New York, USA</i>	<i>16.5</i>	<i>6.7</i>	<i>Sao olo, Brazil</i>	<i>20.4</i>
<i>Los Angeles, USA</i>	<i>13</i>	<i>13.5</i>	<i>Mexico City, Mexico</i>	<i>19.2</i>
<i>Shanghai, China</i>	<i>12.9</i>	<i>11.2</i>	<i>Karachi, Pakistan</i>	<i>19.2</i>
<i>Lagos, Nigeria</i>	<i>12.8</i>	<i>125.3</i>	<i>New York, USA</i>	<i>17.4</i>
<i>Calcutta, India</i>	<i>12.7</i>	<i>12.7</i>	<i>Jakarta, Indonesia</i>	<i>17.3</i>
<i>Buenos Aires, Argentina</i>	<i>12.4</i>	<i>18.6</i>	<i>Calcutta, India</i>	<i>17.3</i>
<i>Dhaka, Bangla Desh</i>	<i>11.7</i>	<i>124.3</i>	<i>Delhi, India</i>	<i>16.8</i>
<i>Karachi, Pakistan</i>	<i>11.4</i>	<i>97.4</i>	<i>Metro Manila, Philippines</i>	<i>14.8</i>
<i>Delhi, India</i>	<i>11.3</i>	<i>69</i>	<i>Shanghai, China</i>	<i>14.6</i>
<i>Osaka, Japan</i>	<i>11</i>	<i>- 0.3</i>	<i>Los Angeles, USA</i>	<i>14.1</i>
<i>Beijing, China</i>	<i>10.8</i>	<i>35.2</i>	<i>Buenos Aires, Argentina</i>	<i>14.1</i>
<i>Jakarta, Indonesia</i>	<i>10.6</i>	<i>88.4</i>	<i>Cairo, Egypt</i>	<i>13.8</i>
<i>Metro Manila, Philippines</i>	<i>10.6</i>	<i>59.4</i>	<i>Istanbul, Turkey</i>	<i>12.5</i>
<i>Rio de Janeiro, Brazil</i>	<i>10.5</i>	<i>16.9</i>	<i>Beijing, China</i>	<i>12.3</i>
<i>Cairo, Egypt</i>	<i>10.3</i>	<i>44.3</i>	<i>Rio de Janeiro, Brazil</i>	<i>11.9</i>
<i>Seoul, South Korea</i>	<i>9.9</i>	<i>3.2</i>	<i>Osaka, Japan</i>	<i>11</i>

ПРОЕКТИ НА СЗО ЗА ЗДРАВΟΣЛОВНА ЖИЗНЕНА СРЕДА: **ГРАДОВЕ ЗА ЗДРАВЕ**

Градовете за здраве имат жизнена среда, която:

1. Е екологично чиста, безопасна и здравословна
2. Има устойчива екосистема, с възможности за дълготрайна стабилност
3. Силна, подпомагаща се и неексплоатираща общност
4. Имат продуктивна и обновяваща икономика
5. Посреща основните потребности на хората

ПРОЕКТИ НА СЗО ЗА ЗДРАВΟΣЛОВНА ЖИЗНЕНА СРЕДА: **ГРАДОВЕ ЗА ЗДРАВЕ**

Градовете за здраве имат жизнена среда, която:

6. Създава свободен достъп до информация и ресурси
7. Създава връзка между личността и историята, културата и природата на града
8. Предлага добро и достъпно за всички здравеопазване
9. Има високо ниво на обществено здраве
10. Се характеризира с високо ниво на гражданско участие и контрол върху вземането на решения за живота на общността

ПРОЕКТИ НА СЗО ЗА ЗДРАВООСЛОВНА ЖИЗНЕНА СРЕДА: УЧИЛИЩА ЗА ЗДРАВЕ

Начало: 1986-1990 г.

Мрежа от 11 училища в Западна Европа

1992 г. – включват се страни от централна и
източна Европа

1993 г. – включва се България

1995 г. - глобална инициатива на СЗО

ПРОЕКТИ НА СЗО ЗА ЗДРАВООСЛОВНА ЖИЗНЕНА СРЕДА: УЧИЛИЩА ЗА ЗДРАВЕ

Всяко училище за здраве се стреми към:

- Осигуряване на благоприятна среда за учене и работа
- Насърчаване на отговорност за здравето у децата, семействата и общността
- Насърчаване на здравословен начин на живот и предоставяне на възможности за ЗНЖ
- Изграждане на здрава и безопасна училищна среда

ПРОЕКТИ НА СЗО ЗА ЗДРАВООСЛОВНА ЖИЗНЕНА СРЕДА: УЧИЛИЩА ЗА ЗДРАВЕ

Всяко училище за здраве се стреми към:

- Подобряване на взаимоотношенията деца-учители, деца-родители и между децата
- Разширяване ролята на училищната здравна служба в промоцията на здравето
- Осъществяване на здравно-възпитателни и здравно-промотивни програми
- Формиране и утвърждаване на лични здравни умения

ПРОЕКТИ НА СЗО ЗА ЗДРАВООСЛОВНА ЖИЗНЕНА СРЕДА: **БОЛНИЦИ ЗА ЗДРАВЕ**

Начало: 1988 г.

1996 г. - Люблянска харта за реформи в
здравеопазването

1997 г. – Виенски семинар на болниците по
промоция на здравето

Подобряване на болничната жизнена среда и
разширяване на традиционната роля на
болницата с участието ѝ в промоция на
здравето

ПРОЕКТИ НА СЗО ЗА ЗДРАВΟΣЛОВНА ЖИЗНЕНА СРЕДА: БОЛНИЦИ ЗА ЗДРАВЕ

Всяка болница за здраве :

- Приема идеите и ценностите на промоцията на здравето и работи в съгласие с тях
- Уважава правата и достойнството на своите потребители и се съобразява със съществуващите различия
- Фокусира дейността си върху здравето и прилага холистичен подход
- Оказва висококачествена медицинска помощ и здравни грижи

ПРОЕКТИ НА СЗО ЗА ЗДРАВΟΣЛОВНА ЖИЗНЕНА СРЕДА: БОЛНИЦИ ЗА ЗДРАВЕ

Всяка болница за здраве :

- Изгражда благоприятна среда за работа и живот
- Осигурява здравословно хранене на болните и персонала
- Подобрява междупрофесионалното общуване и общуването пациенти-здравни професионалисти
- Създава условия за общуване и подкрепа на болните от техните близки
- Активно участва в промоцията на здравето на пациентите и семействата им
- Поддържа връзки с всички нива на здравната система